

44, het jaar waarin
10 jaar
stste o
bevrijding en de
eende
een vrij mens.

75 JAAR BEVRIJDING GELDROEP 1944-2019

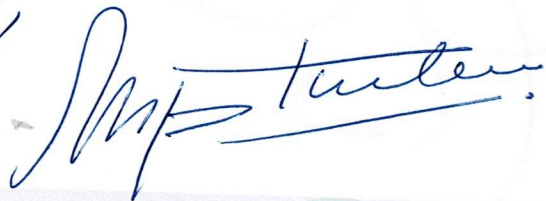
Nu de bevrijding van de Duitse overmacht van de wereldoorlog II binnenkort 75 jaar geleden is, wil ik mijn herinneringen aan die bevrijding opschrijven

1944 HET JAAR WAARIN IK 10 JAAR WERD

Miep Turken - 17-09-1934

Met vriendelijke
Groet,

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'A.M. Turken', with a horizontal line underneath.

drs. Anna Maria Turken MA

Beukelaar 30 - 5664 XC Geldrop - Nederland

0031 (0)40 8431950 - 0031 (0)6 22511253 - amturken@gmail.com

1944
Het jaar
waarin ik
10 jaar werd

75 jaar bevrijding Geldrop
1944 - 2019. Miep Turken.

INHOUD

3. INLEIDING
4. DE LAATSTE OORLOGSWINTER IN GELDROP
6. HET KOKEN
6. HET SINTERKLAAS-BOMBARDEMENT IN EINDHOVEN
8. ZO GEZOND MOGELIJK ETEN
9. KLEDING
11. SCHOOL
14. NIET ALTIJD GEHOORZAAM AAN DE DUITERS
14. HET VERZET
17. ONDERDUIKERS
20. HET VERHAAL VAN TANTE SUUS DE NIER-POT OVER HAAR MAN JAN
22. SMOKKELEN
24. BONNEN
27. VERRAAD, D-DAY
28. AUGUSTUS, JAN HEURKENS
30. VERTREK VAN DE DUITERS
31. BEVRIJDING
34. DE NAOORLOGSE TIJD
38. COLOFON

GELDROP 1944

Op mijn tiende verjaardag trokken Engelse troepen vanuit België Nederland binnen. Op 18 september werd Eindhoven bevrijd en een dag daarna mijn woonplaats Geldrop.

Nu de bevrijding van de Duitse overmacht van de wereldoorlog II binnenkort 75 jaar geleden is, wil ik mijn herinneringen aan die bevrijding opschrijven. 1944, het jaar waarin ik 10 jaar werd, was een interessant jaar. Het jaar van de laatste oorlogsmaanden, de bevrijding en de eerste maanden als een vrij mens.

DE LAATSTE OORLOGSWINTER IN GELDROP

Ik weet niet meer wat voor winter het was die van 43/44, maar het heeft zeker wel een tijd gevoren. Ons huis was nergens geïsoleerd en alleen in de kleine woonkamer naast de keuken brandde een haard. De haard werd gestookt met kolen, eierkolen, uit de sintels gezeefde stukjes kool, cokes en een beetje antraciet. Antraciet was duur en nauwelijks te verkrijgen. 's Nachts werden er in natte kranten gedraaide briketten op het vuur gelegd. Als je geluk had was de haard dan 's morgens nog aan. Het was namelijk een heel karwei om die haard aan te maken, zelfs al had je een gaspook. Wat kolen zijn weten de kinderen van nu niet. De kolenmijnen in Limburg, waar de kolen gedolven werden, zijn gesloten. Er is er een als museum ingericht om te laten zien hoe dat vroeger werkte. Door de kleine ruitjes van de haard kon je de kachel zien branden. Ik zat graag in het hoekje naast de haard

op een poef. Lekker warm. Verdiept in een boekje met mijn duim in de mond vergat ik alles om me heen. Ik voelde me daar knus en veilig. Het was mijn lievelingsplekje.

Ik ging 's avonds naar bed in een koude slaapkamer. Ik deelde die slaapkamer met mijn zusje, Netty. Ik hield mijn hemdje en broekje aan en daarover kwam een flanellen pyjama. Als het heel hard vroom kregen we een met kokend water gevulde tinnen kruik en een voetendekentje mee. De kruik zat in een gebreide hoes, dan kon ik me er niet aan branden. Dekbedden kende ik niet. Ik sliep onder een laken en een paar wollen dekens. Van oude dekens werden kleine dekentjes geknipt en die werden omgehaakt. Daar stopte ik dan mijn voeten in. Dat was fijner dan die ijskoude lakens. Van andere oude dekens werd een zogenaamde gestikte deken gemaakt. De kapotte dekens werden in een even grote satijnen zak gelegd. Het geheel werd

op diverse plaatsen doorgestikt zodat alles op zijn plaats bleef. Dat stikken werd in een bepaald patroon gedaan. Zo'n gestikte deken was dan best mooi. De deken was heel zwaar om onder te slapen, maar wel lekker warm. 's Morgens stonden de ijsbloemen op de ruiten. De waterdamp uit de slaapkamer was in kristalvorm neergeslagen. Prachtig zag dat er uit, vooral als de zon erdoorheen scheen. Tegelijkertijd was het een bewijs dat het in mijn slaapkamer onder het vriespunt was gebleven. Met mijn warme adem blies ik een kijkgaatje in de ijsbloemen. Dan kon ik weer naar buiten kijken. Voor ons bed lag een schapenvachtje. Mijn vader had een tante Edwina, die moederoverste was van het nonnenklooster in Reusel. Bij een klooster op het platteland hoorde altijd

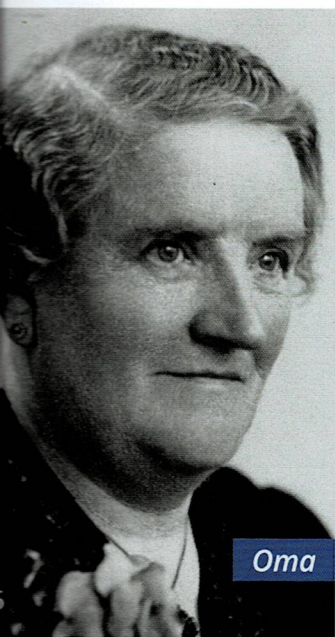
een boerderij met o.a. schapen. Vandaar dat ze ons af en toe een schapenvachtje schonk. Fijn om daar 's morgens op te staan in plaats van op de koude planken. Ik denk niet dat ik het feest van Oud op Nieuw mee heb mogen vieren. Kinderen werden in die jaren niet bij grote-mensen-activiteiten betrokken. Wel heb ik vast op Nieuwjaarsdag 1944 een versje voor mijn ouders opgezegd. Zo'n versje leerde ik op school. In dat versje zal ik mijn ouders alle goeds gewenst hebben en hen beloofd hebben in het komend jaar een braaf meisje te zijn. Mijn ouders heten Ton en Thieu Turken. Ze waren op 3 augustus 1933 getrouwd. We woonden op Stationsstraat 8. (Nu is dat nummer 14). In de gevelsteen op het huis kun je onze familienaam nog steeds vinden.

Ton en Thieu Turken

HET KOKEN

In die oorlogstijd was er veelal maar korte tijd per dag de beschikking over gas. Enkele uren om het middagmaal te kunnen bereiden. En soms zelfs dat niet. Mijn moeder kookte dan op een petroleumstelletje. Ik heb zo'n ding nog lang in mijn keuken bewaard. In mijn moeders keuken stond ook nog een houtfornuis. Ik heb heel veel later in een hut hoog in de bergen van Oostenrijk nog wel eens op zo'n fornuis gekookt. Zoon Matthijs was toen 10 jaar en heeft dat mee-gemaakt. Het was wel even wennen, maar het ging eigenlijk best. De gaten die gemaakt waren in de bovenplaat van zo'n fornuis kon je met metalen ringen meer of minder of geheel afsluiten. Zo werd de gewenste warmte voor de pan geregeld.

Oma

Omdat er zo weinig gas geleverd werd, werkte de geiser op de badkamer niet. Daarom werd er een zinken teil in de kamer gezet en daarin werden we dan gebaad. Eén keer per week. Voor de rest wisten we ons met koud water op de badkamer. Als we een kruik mee naar bed gekregen hadden gebruikten we het lauwe water uit de kruik.

HET SINTERKLAASBOMBARDEMENT IN EINDHOVEN

In de winter waren de avonden vaak heel gezellig, samen rond de tafel in die kleine warme kamer.

Julianastraat Eindhoven

We speelden spelletjes met oma. Oma's huis in de Julianastraat in Eindhoven was op sinterklaasmorgen 1942 plat gebombardeerd door een brisantbom. Op die morgen was ze vanwege het sinterklaasfeest bij ons in Geldrop op bezoek. Ineens had ze toen niets meer behalve de kleren die ze aanhad en haar tasje. Sindsdien woonde ze bij ons. Oma leerde mij iets belangrijks namelijk: belevenissen zijn belangrijker dan materie. Zij nam mij mee naar mijn eerste film. Ik weet nog hoe die heet: de dief van Bagdad. Zij trakteerde mij op mijn eerste circusvoorstelling. En ook beleefde ik mijn eerste concert met haar: de Wiener Sängerknaben in theater Katholiek Leven. Cadeaus die zij mij ongetwijfeld gegeven heeft ben ik vergeten, maar deze belevenissen heb ik mijn hele leven onthouden. Dat was een goede les, die ik met overtuiging heb gebruikt toen ik zelf kleinkinderen kreeg. Oma leerde mij dat herinneringen belangrijker zijn dan materie. Van alle

eigendommen, die verbrand waren in haar huis, miste zij haar fotoalbums het meest. Dit verlies was het enige waar zij met ons kinderen over sprak.

Theater Katholiek Leven

Later: "Katholiek Leven."
Ik was er met mijn oma
voor een uitvoering van de
Wiener Sängerknaben.
Zoals mijn oma nu ook mee
kan naar het circus. Ze
was dol op dressuur.

K. Volksbond op de Wal. Foto uit de prentbriefkaartencollectie van J. Govers, Waalre.

ZO GEZOND MOGELIJK ETEN

Op de eerste verdieping van ons huis was een apart kamertje, waar de houten trap stond waar je mee naar de zolder kon. Boven de zolder was een schuin dak met pannen waardoor je zo naar de blote hemel kon kijken. Van isolatie was nog geen sprake. Dat zou nog vele tientallen jaren duren. Op de planken vloer van de zolder lagen de bewaarappels – goudrenetten uit onze tuin – uitgespreid op kranten. Deze appels waren zeer zorgvuldig met een mandje aan een lange steel geplukt. Elke week moesten die appels gedraaid worden, dan bleven ze het langste goed. Het spreekt vanzelf dat de appels met een plekje het eerst gegeten moesten worden. De winteravonden waren extra gezellig als er een paar appels van de zolder gehaald werden. Mijn moeder schildte ze en we kregen allemaal enkele partjes. Als ik die appels van de

Huis Stationstraat 8

zolder moest halen, vond ik dat wel vreselijk eng. Ik was er echt bang voor om naar die koude donkere zolder te moeten klimmen en wist ook niet hoe gauw ik weer naar beneden moest komen. Ook de noten werden op zolder op kranten bewaard. Bij feestelijke gelegenheden verwerkte mijn moeder

ze in kletsoppen. Mijn moeder vertelde dat ze bij haar thuis, toen zij klein was, ook zo rond de tafel zaten. De krant was dan uitgespreid op de tafel om pinda's te doppen. Wat pinda's waren wist ik niet. Pinda's zijn een product uit verre warme landen en zulke producten bereikten ons tijdens de oorlog niet. Ook bijvoorbeeld bananen kende ik niet. Na vier jaar oorlog kregen we af en toe op school een sinaasappel uitgereikt om ondervoeding te voorkomen. Ik denk dat het een Rode Kruis activiteit was waar de Duitse bezetting toestemming voor had gegeven. Luxe producten waren ook niet te verkrijgen. Zo wist ik als tienjarige niet wat slagroom was of een ijsje.

KLEDING

Elke morgen was er om half acht een kindermis. Alle schoolkinderen werden geacht deze mis te bezoeken. Er werd op school aantekening van gemaakt hoe vaak je de kindermis bijwoonde. Dat kwam op je rapport te staan. Vrouwen en meisjes moesten in de kerk iets op het hoofd. Ik heb verschillende foto's waarop ik als klein meisje

Miep en Netty met een hoedje en tasje naar de kerk

Oom Herman

een hoedje draag. De kleertjes, die ik droeg waren gemaakt van lappen stof, die mijn moeder soms wel clandestien kon krijgen. Geldrop was tenslotte een textieldorp. En anders wel van afgedankte of kapotte kleren van volwassenen. Zo herinner ik me heel goed een jas, die ik prachtig vond. Mijn oom Herman was voor de oorlog officier in het Nederlandse leger. Deze officieren droegen een lange uniformjas in een mooie blauwgroene tint. Tijdens de bezetting was het gevaarlijk voor mannen om een Nederlandse legerjas te dragen en daardoor te tonen dat ze militair waren geweest. Deze jas kreeg mijn moeder daarom. Hij werd voorzichtig helemaal uit elkaar getornd, een hels

karwei. De losse lappen werden gewassen en met veel passen en meten werd er een jasje voor mij uit gemaakt. Wat vond ik het mooi en wat was ik er blij mee.

Ook erg blij was ik met een mutsje van konijnenbont. Mijn zusje en ik hadden alle twee dat mutsje gekregen van tante Edwina, de kloosterzuster. Een nachtmerrie waren voor mij de onderbroekjes. Het elastiek was totaal versleten en de broekjes zakten dus steeds af. Ik zag me in mijn verbeelding steeds in de middengang van de kerk lopen en mijn broekje verliezen ten aanschouwen van iedereen, vreselijk! Ik zou me doodgeschaamd hebben. Natuurlijk liep ik meestal door

Mutsjes van Konijnenbont

Tante Edwina (non)

SCHOOL

de week op klompen of op schoenen waar de tenen uitgesneden waren, dan pasten je voeten er nog wat langer in. Als de klompen scheurden werden ze met rubberen lappen bij elkaar gehouden. Schoenen waren schaars.

Het onderwijs was intussen erg gebrekkig. De scholen waren door de Duitsers gevorderd voor eigen militairedoeleinden. Wat er aan schoollokalen overbleef was moeilijk warm te krijgen vanwege gebrek aan brandstof. Ik zat op een nonnenschool.

September	8	6	8	8	9					
October	8	7	9	8	9					

Schooljaar 19 42 - 19 43											
Maanden van het Schooljaar	Leden	Ijver	Kies-schillen	H. Mts	Rekenen	Taal	Te laat	Ver-ant-woord	Kruis	Schor	Handtekening der Ouders
September	8	9	10	15	9½	9+	-	3			<i>M. Turken</i>
October	7½	9	9½	14	9+	9+	1	2			<i>M. Turken</i>
November	7½	9	10	15	9+	9	-	-			<i>M. Turken</i>
December	7½	9	10	16	9+	9	-	-	8	7+10	<i>M. Turken</i>
Januari	7½	8	9½	1	9	9	-	-			

Rapport van Miep Turken.

Gezrag	8
Blijt	9
Goedsdienst	9
Lezen	7½
Schrijven	7½
Rekenen	9
Taal	9
Landrijkskunde	9½
Nat. geschiedenis	9
Natuurkunde	9

Gaaf over naar de 6: klas
Jod Westelaken

De eerste van de heren

Rapporten en een zelfgeschreven rapport

De jongens hadden les van broeders. Een halve dag kregen de jongens les in de Nazarethschool in de Stationsstraat en de meisjes in dezelfde lokalen 's middags. Later ook in andere lokalen in het dorp.

Ik weet nog precies wie mijn leraressen op de lagere school waren, nonnen en ook leken. Ik heb de meeste rapporten bewaard. In dit jaar 1944, ik zat toen in de vijfde klas, waren er geen gedrukte rapporten meer en moesten we ze zelf schrijven op een piepklein stukje papier. De onderwijzeres, juffrouw Westelaken vulde dan de punten in en zette haar handtekening. Ook dat rapport heb ik nog. We moesten regelmatig oefenen voor luchtalarm. Dat alarm ging af als er Engelse vliegtuigen over kwamen. Die werden dan beschoten door de Duitsers. De Engelse vliegtuigen kwamen over om bommen te gooien op strategische doelen. Dat die niet altijd goed terecht kwamen mag blijken uit de brisantbom op mijn oma's huis in de Julianastraat in Eindhoven. Die was voor de daar dichtbij gelegen Philipsfabrieken bedoeld. Als het luchtalarm afging moesten we snel onder de banken kruipen. Of dat veel geholpen zou hebben? In ieder geval was ik vaak bang. Bang als het luchtalarm afging. Bang als de vliegtuigen overkwamen die in Duitsland gingen bombarderen. Soms schoten de Duitsers er een uit de lucht, meestal 's nachts. Als 's nachts het luchtalarm af-

ging moesten we naar de extra gestutte kelder. Die kelder had behalve een trap ook nog een ondergronds raam dat uitkwam in een luchtkoker. Voor dat raam stond een klein trapje. Je kon dus in geval van nood op twee manieren uit die kelder komen. Mijn vader weigerde die kelder in te gaan en stond meestal buiten om te zien wat er gebeurde. Ook dat vond ik angstig, dat hij niet bij ons was. Dan was er nog oma, die op haar goede oor ging slapen, zodat ze niet wakker werd van het luchtalarm. Ze vond het allemaal wel best. Na verschillende malen waarschuwen kwam ze dan meestal toch naar de kelder. Onze kelder bood ook gastvrijheid aan burens zonder kelder. De kinderen lagen op ker-

misbedjes en met al die grote mensen erbij vond ik het vaak niet eens meer ongezellig. Bang was ik ook van de V1's en V2's, onbemande vliegtuigen, die de Duitsers op verafgelegen doelen richtten. Daar kwamen ze echter niet altijd terecht. Soms hoorde je de motor haperen en dan dacht je dat die V1 op jou zou vallen. Deze onbemande vliegtuigen waren de voorlopers van de raketten van nu.

De duitse onbemande vliegtuigen V1 en V2

NIET ALTIJD GEHOORZAAM AAN DE DUITSERS

De kerkklokken waren uit de toren naar beneden gehaald en weggevoerd ten behoeve van de Duitse oorlogsindustrie. Burgers werden verplicht hun bronzen tinnen en koperen voorwerpen in te leveren. Mijn vader had een tante Edwina, die ik al eerder noemde. Voor de oorlog werkte zij als kloosterzuster in de ziekenzorg en het onderwijs op Singkawang, Borneo, Indonesië. Van haar hadden mijn ouders als verlovings- en huwelijkscadeaus nogal wat koperen en tinnen voorwerpen gekregen. Die moesten dus ook ingeleverd worden. Maar in

Tinnen servies

plaats daarvan draaiden mijn ouders de siervoorwerpen in kranten en lappen en begroeven ze in onze tuin. Mijn zusje Eddy, geboren op 11 september 1940 was naar tante Edwina genoemd. Bij haar geboorte werd een voor haar bestemd prachtig thee- en koffiestel door Zuster Edwina aan mijn ouders gegeven. Ook dat verdween in de grond. Ik had gezien waar in de tuin de voorwerpen begraven werden. Ik heb ook gezien dat ze er na de oorlog uitgegraven werden. Alles was ongeschonden. Ikzelf heb nu nog een mooi bewerkt koperen klankschaaltje dat ik regelmatig gebruik.

HET VERZET

Heel veel maatregelen van de Duitsers riepen weerstand op. De maatregelen, die zij bijvoorbeeld tegen de joodse mensen namen, stuitte veel Nederlanders tegende borst. Joodse mensen

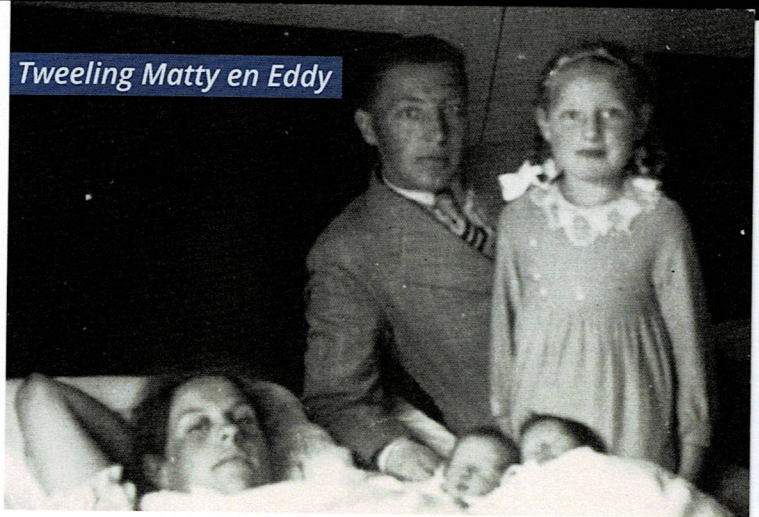
moesten zich kenbaar maken met een Davidsster op hun borst. Veel van hen werden opgepakt en naar concentratiekampen gebracht. Pas na de oorlog kwam ik er achter wat daar gebeurde. Nederlanders die het met dit soort Duitse maatregelen niet eens waren gingen zich, in het geheim natuurlijk, tegen deze maatregelen verzetten. Onze buurman, Jan Heurkens, was ook zo'n verzetsman geworden. Hij werd lid van de "ondergrondse", zo noemde men dat toen of ook wel Het Verzet. Hij had tegen mijn vader gezegd: "dat moet jij niet

doen, want jij hebt kinderen". Mijn ouders hadden toen twee dochtertjes: ik, Miep en mijn twee jaar jongere zusje Netty. Mijn moeder was voor de derde keer zwanger. Op 11 september 1940 is er een tweeling geboren: Matty en Eddy. Matty is maar vijf maanden oud geworden. Wiegendood.

Tante Bets Heurkens (buurvrouw) met Netty

Tweeling Matty en Eddy

's Nachts droomde ik. Met mijn broertje kon toch wel hetzelfde gebeuren als met Lazarus of met de dochter van Jairus. Jan en Bets Heurkens waren ongeveer even oud als mijn ouders, maar zij waren tot hun grote verdriet kinderloos. Jan kon het zich dus beter permitteren om gevaar te lopen, vond hij. Mijn ouders waren echter wel altijd op de achtergrond aanwezig om hem te helpen. Jan en Bets Heurkens waren dol op ons, hun buurmeisjes. Ik heb foto's waarop dat duidelijk te zien is. Zoals het ook te zien is in de moeite die oom Jan deed

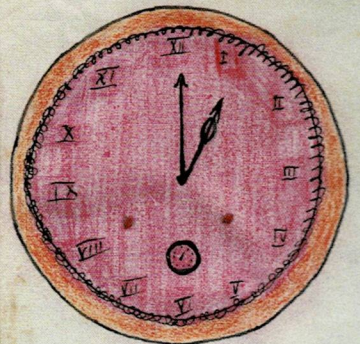
om een paar bladzijden in mijn poëziealbum te schrijven. Wat was ik trots op die bijzondere bladzijden. Natuurlijk waren wij, de zusjes Turken, ook dol op deze lieve buren. We liepen heel gemakkelijk hun huis in en uit door een opening, die achter het kolenhok in de heg gemaakt was. Zus Netty herinnert zich dat oom Jan nogal eens zijn huissleutel vergat. Netty was heel fijngebouwd en zij werd dan gehaald om door het W.C. raampje te kruipen en de voordeur te openen.

Het was niet geoorloofd om 's avonds buiten te zijn. Straatlantaarns brandden niet meer en de ramen van de huizen moesten verduisterd worden. Er gold

een zogenaamde avondklok. Echter, de meeste huizen hadden tuinen. Poortjes en gangetjes maakten het mogelijk om elkaar stiekem door de tuinen

Blozekriekste of Mieke Turken.
 Houde meer van honden, dan van mooie jurken
 Maar waarom luilt nu 't lieve kind?
 Ik wed dat ze dit versje niet aardig vindt.

Door het wijzen
 van den wijzer,
 worden alle wijzen
 wijzer

Oom Jan en Annie

te bezoeken Met behulp van een knijpkat, een zaklantaarn waar je steeds in moest knijpen om licht te krijgen, vond je dan je weg door de donkere tuinen. Zo konden we van ons huis in de Stationsstraat op de Nieuwendijk komen.

De buren oom Jan en tante Bets

Dat was een keer erg gemakkelijk toen er door de Duitsers in ons huis huiszoeking werd gedaan. Ze onderzochten dan of we verboden artikelen in huis hadden. Ik kon toen op een teken van mijn moeder via die sluipteg door de tuinen mijn vader op de Nieuwendijk waarschuwen om niet naar huis te komen. We hadden geweren van de ondergrondse in ons huis verstopt en die moesten de Duitsers natuurlijk niet vinden. Toen we het huis na de dood van mijn moeder in 1997 verkochten hebben we die schuilplaats nog een keer open gemaakt om er een laatste keer in te kijken.

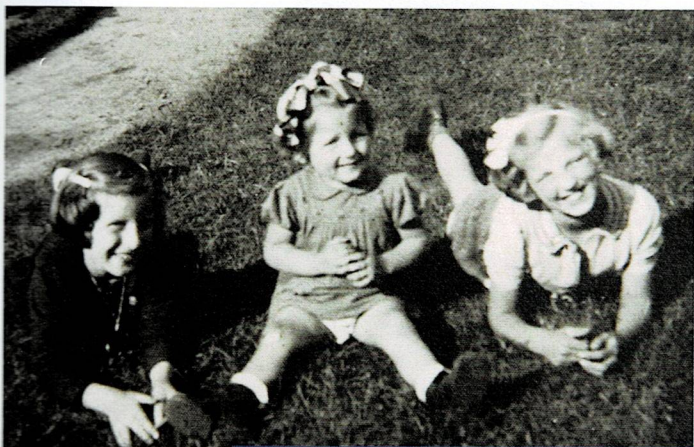
ONDERDUIKERS

Bij de buren oom Jan en tante Bets-Heurkens- van Grootel logeerde op zeker moment een jongen, wat ouder dan ik. Hij had zwart haar, herinner ik me. Ik speelde

wel met hem in hun tuin. Hij vertelde mij dat hij Luuk van der Steen heette. Later corrigeerde hij dat en zei: "je hebt het verkeerd. Ik heet niet Luuk van der Steen, maar Luuk van den Broek". Ik weet nog dat ik dacht: "je kunt me nog meer vertellen. Ik heb het wel goed gehoord. Maar als jij Luuk van den Broek wilt heten, mij ook goed". Toch redelijk eigenwijs voor een tienjarig meisje. Hij was plotseling zonder goedendag te zeggen verdwenen. Ik vond dat heel jammer en heb nog lang gehoopt dat hij weer eens zou komen logeren. Pas na de oorlog hoorde ik dat Luuk een

joodse jongen was, die tijdelijk bij onze burens ondergedoken zat. Onderduiken betekent: verbergen voor de Duitser bezetting, die niet veel goeds met joden voorhad. Daarom kon hij ook niet zijn eigen naam gebruiken. Dat joch heeft, zo jong als ik was, kennelijk veel indruk op mij gemaakt dat ik dit allemaal onthouden heb. Zijn werkelijke naam was Lodewijk Ornstein. Vandaar natuurlijk dat Luuk van der Steen. Volgens informatie, die ik een aantal jaren geleden gekregen heb, heeft hij een prachtige carrière gemaakt. Hij is hoogleraar

op de Technische Universiteit van Eindhoven geworden. Ik zou graag eens contact met hem opgenomen hebben. Daar heb ik nooit de moed voor opgebracht. Ik heb hem nog wel een keer gezien. Hij sprak op de begrafenis van tante Bets. Een ander kind, dat bij tante Bets was logeerde, heette Joke van Ham. Ik weet niet of dat haar werkelijke naam was. Volgens mij kwam ze uit Hintham (klopt ook een beetje met de naam). Van haar heb ik nog wel een foto. Ik heb haar echter tot mijn spijt nooit meer gezien. Voor Jan Heurkens werd het in de latere oorlogsjaren gevaarlijk. De Duitsers zochten hem. Hij was verplicht onder te duiken. Onderduiken gebeurde bij goedwillende Nederlanders, die bereid waren hun leven daarvoor in de waagschaal te stellen. Behalve de Joden en gezochte verzetsmensen doken Nederlandse oud-militairen onder omdat zij door de Duitsers gezocht werden om dienst te nemen in het Duitse leger. Ik had twee ooms die voor de oorlog beide officier waren in het Nederlandse leger. Zij waren daar toen de beste vrienden. De ene, Herman

v.l.n.r. Miep, Eddy, Joke van Ham

trouwde voor de oorlog met een Duitse vrouw. Hij ging in het Duitse leger. De andere trouwde met een Nederlandse vrouw, de jongste zuster van mijn moeder, tante Suus. Hij dook onder.

Hoe zijn onderduik werkte, heeft mijn tante Suus mij vele tientallen jaren later verteld. Ik woonde toen in Waalre en het verhaal speelt in Waalre, vandaar.

Pontonbrug

HET VERHAAL VAN TANTE SUUS DE NIER-POT OVER HAAR MAN JAN

De oudere broer van tante Suus, Herman Pot, dient vóór de oorlog in het Nederlandse leger. Hij werkt bij de genie. In mijn oude familiealbums is dat goed te zien, want die bevat meerdere foto's, waar hij trots poseert op door de genie gebouwde pontonbruggen. Zijn collega en goede vriend Jan de Nier staat daar meestal ook op. Zo maakt Suus via Herman kennis met Jan. Jan en Suus raken verliefd en verloofd. Op 30 mei 1938 trouwen zij. Zij gaan in Leiden, Stieltjesstraat 6 wonen. Daar wordt op eerste Kerstdag 1940 hun zoon Rob geboren. Vrij kort na het begin van de oorlog wordt Jan vanwege zijn voormalige functie als officier in het Nederlandse leger opgeroepen tot Duitse krijgsdienst. Rob is dan

nog een baby. Jan voelt niets voor vreemde krijgsdienst en in overleg met Suus besluit hij onder te duiken. Daarop wordt raad gevraagd aan mijn ouders Ton en Thieu Turken en via hen de verzetsman Jan Heurkens erbij betrokken. Jan vindt via de pastoor van Waalre een onderduikadres in het centrum van Waalre, vlak bij de pastorie. In de boerderij, die daar staat woont een jonge vrouw met een oudere dame. De jonge vrouw, een wees, is eigenares van de boerderij. De oudere dame, een familielid, is een verpleegster uit 's Hertogenbosch. Deze oudere dame fungeert als chaperonne voor haar jonge nicht. De jonge vrouw is bereid tot het opnemen van een onderduiker. Zeker nu het op verzoek van de pastoor is. Jan

voelt zich er thuis. Heel af en toe mag zijn vrouw Suus hem daar bezoeken. Jan is blij als ook zo nu en dan de pastoor op bezoek komt, want dan mag hij roken. Normaal mag dat huis – voor het geval er controle zou komen – natuurlijk niet naar sigarenrook ruiken.

Toch moet de onderduiktijd van Jan in die boerderij op de markt op zeker moment beëindigd worden. Want, jammer genoeg, de jonge vrouw wordt verliefd op Jan en dat kan natuurlijk niet. Voor Jan wordt een onderduikadres bij eenvoudige mensen in Valkenswaard gevonden. Het is verwonderlijk, zo vertelt tante Suus, zo goed als er voor haar door de ondergrondse gezorgd werd.

Er werd heel stiekem geld en bonnen bezorgd en met wat Ton en Thieu nog voor haar deden kon zij goed in leven blijven met Rob. Na de oorlog is het hen goed gegaan. Jan heeft een prachtige carrière in het Nederlandse leger gemaakt en is op meerdere plaatsen in het land gestationeerd geweest. Na zijn pensionering zijn zij in Geldrop gaan wonen. *Oom Jan en tante Suus zijn op hoge leeftijd gestorven.*

De meest rechtse militair is oom Herman, oom Jan staat naast hem

Later doken ook veel van de jonge mannen, die opgeroepen werden voor de arbeidsdienst in Duitsland (dwangarbeiders), onder. Anderen gaven gehoor aan de oproep. Sommigen moesten ook wel omdat ze kostwinner waren voor een groot gezin. Het was een enorme klus voor het Verzet om voor al de genoemde onderduikers adressen, papieren, geld en bonkaarten te regelen. Voor zover ik me herinner heeft Jan Heurkens onder meer overvallen op distributiekantoren geregeld om aan bonkaarten te komen.

SMOKKELEN

Ik heb als kind langs de boerderijen op Het Hout in Geldrop moeten gaan om te vragen om een litertje melk. Dat was moeilijk, de boeren zaten ook vast aan de bepalingen van de bezetter. Dat moest dus ook stiekem. Aan kinderen wilden ze soms nog wel eens wat verkopen. Het duurde lang voor je wat bij elkaar had geschooid. Alles te voet natuurlijk, want fietsen waren er niet meer. Ik denk dat die ook waren opgeëist door de bezetter. Mijn vader had nog een fiets om naar de school waar hij les gaf te fietsen,

van Geldrop naar Eindhoven, Sage ten Broeklaan. De schooltijden waren toen van negen tot twaalf en van twee tot vier. In de middagpauze kwam mijn vader naar huis gefietst om warm te eten, behalve als het ijzelde of sneeuwde. Hij fietste dus elke dag meer dan twintig kilometer door weer en wind; de laatste oorlogsjaren op een fiets met houten banden.

Ik werd ook naar de bij ons in de straat wonende heer Peijnenburg gestuurd. Hij was directeur van de koekfabriek. Misschien had hij wel wat kantkoek voor een gezin met kinderen? Vooral in de feestmaand december moest ik daar meerdere keren om gaan vragen. Achteraf snap ik wel dat ik daar op uitgestuurd werd. Een klein meisje, dat werkte beter. Honger heb ik in de oorlog niet geleden. Met de producten uit de grote tuin, die we toen hadden, met wat er op bonnen nog te krijgen was en met hulp van familie en relaties zijn we wat dat betreft de oorlog goed doorgekomen. Mijn moeder had bovendien voor de oorlog huishoudelijke artikelen en levensmiddelen gespaard. Toen aan het eind van de dertiger jaren het advies werd gegeven – in verband met de verwachting dat er oorlog zou komen – zoveel mogelijk voorraad van levensmiddelen in te slaan, heeft mijn moeder daar gehoor

aan gegeven. Velen namen dat advies niet serieus, maar mijn moeder wel. Dat heeft ook zeer geholpen. Ik herinner me de kast op een van de slaapkamers nog, waar de mooie grote blikken met van alles er in werden bewaard.

In de zomer werden alle bewaartechnieken, die toen bekend waren, ingezet om de winter door te komen. In de kelder stonden de Keulse potten, stopflessen en weckflessen vol met de fruit- en groenteoogst uit de tuin. Appelschijfjes werden aan touwtjes geregen en gedroogd in de oven van de bakkerij van de oom van mijn vader, Harry Staekenborg. Aan het oorlogseten heb ik wel voor de rest van mijn leven een aversie tegen zure melk producten gehouden. Wat vond ik die karnemelksepap toch vreselijk. Die pap brandde zeer snel aan en moest dus krachtig geroerd worden. Ik moest dat vaak doen en werd al miselijk van de geur. Ik werd apart gezet om me te dwingen die pap op te eten.

Miep

Ik mocht er zo lang over doen als ik wilde, maar opeten moest. Met de moeder wanhoop wurgde ik dan lepel voor lepel naar binnen. Pas veel later begreep ik de moederlijke zorg voor ondervoeding.

Mijn vader maakte smokkeltochten op de fiets over binnenpaden naar Asten. Hij had daar familie wonen, die hem een paar adressen had gegeven, een van een boerderij en een van een groentekwekerij (Martens). Maar als mijn vader niet kon, dan moest ik daar met de bus naar toe. Eerst naar onze familie Verdonschot om hen te begroeten, dan naar de boerderij voor een klont roomboter en misschien wat eieren en daarna naar Martens voor de groenten. Mijn tassen zaten dan propvol. Die moest ik onder een bank in de bus verstopten. Als er controle kwam moest ik zeggen dat ik niet wist van wie die tassen waren. Het was altijd een grote opluchting voor me als ik weer thuis was.

Mijn moeder had in haar grote kast in de voorkamer een Droste chocoladeservies staan. Prachtig vond ik het. Een serveerblad, kan, kopjes en bordjes met de "verpleegster" van Droste er op in de kleuren zwart, wit en donkerrood. Op hoogtijdagen kregen wij wel eens een kopje warme chocolademelk in die kopjes. Mijn moeder vertelde dat zij voor de oorlog dat servies had gespaard met bon-

nen, die je uitgereikt kreeg als je maar bereid was Drosteproducten te kopen. Wat ik me in die oorlogstijd van schaarste absoluut niet kon voorstellen was dat je er als beloning van een winkelier iets cadeau kreeg als je maar bij hem dat speciale product kocht.

Wij waren in die tijd dolgelukkig als er iets te kopen viel. Merk, kwaliteit en vorm deden er dan niet meer toe. Bij het Edah Museum in Helmond is zo'n chocoladeservies nog te zien. Het servies van mijn moeder heeft een zus van mij. Ik vind het nog altijd een feest als zij mij in de winter uitnodigt voor warme chocolade uit dat Drostekopje.

Droste servies

Hotel Hof van Holland tegenover huis Turken

VERRAAD

Hotel Hof van Holland had aan de linkerkant grote ramen, die uitkeken op de hele straat. Vroeger hadden daar de twee eigenaressen behalve het hotel ook een winkel. Op de dagen voor de verjaardag van Bets Heurkens hebben daar Duitsers een wachtpost ingericht. Inderdaad kwam Jan Heurkens op de zevenendertigste verjaardag op 22 mei 1944 stiekem vanuit zijn onderduikadres zijn vrouw feliciteren. Hij is toen opgepakt en naar kamp Vught gebracht.

D-DAY

In de maand juni, werd het leven wat vrolijker. De sfeer werd anders. De mensen waren hoopvoller. Zelfs als kind merkte ik dat. Ik wist ook waarom. Illegaal werd

naar radio Londen geluisterd. Dat was door de Duitsers verboden. Alle radio's moesten in 1943 ingeleverd worden. Ik vermoed dat mijn vader ergens op de zolder

ook een radio had verstoep. Hij kwam vaker opgewekt naar beneden in de huiskamer. Er sijpelden berichten door over de landing van de geallieerden op de Franse kust op D-day, 6 juni 1944. Mijn vader hield op een landkaart per dag bij hoe de troepen vorderden richting Nederlandse grens. De bevrijding was aanstaande.

AUGUSTUS

Ik herinner me de maand augustus als een eindeloze vakantiemaand vrij om te spelen. Ik realiseerde me toen niet dat er ook veel niet kon. Zwemmen bijvoorbeeld of uitstapjes. Het enige dat mijn ouders deden was familie- of vriendenbezoek op zondagmiddag. Daar moesten we te voet naar toe. Als je er was moest je keurig op een stoel blijven zitten. Ik verveelde me dan gruwelijk, vond

het doodsaai, terwijl alle volwassenen zeer geïnteresseerd met elkaar praatten. Er werden ook geen kermissen meer gehouden. Misschien vind ik daarom de dorpskermis nog steeds leuk. Ik loop er vrijwel elk jaar een keer overheen.

IN MEMORIAM

JAN HEURKENS

Eind augustus 1944 kwam het droevige bericht dat oom Jan Heurkens was doodgeschoten in Vught. Ik bleef nog heel lang hopen dat het niet waar zou zijn, dat het een vals bericht was. Maar kort voor de bevrijding van Vught hebben de Duitsers toch nog een aantal mensen gefusilleerd, waaronder oom Jan. Heel veel later bezocht ik de fusilladeplaats in Vught om hem te gedenken. Ook op het herdenkingsbord van het

Voor God.... en Vaderland.

Gedenk, O Heer, Uw dienaar

**Johannes Jacobus Henricus
Heurkens,**

echtgenoot van

Elisabeth Helena Maria van Grootel,

geboren te Nederasselt 17 Juli 1907 en overleden in het Concentratiekamp te Vught 9 Augustus 1944, die ons is voorgegaan met het teeken van het geloof en rust in den slaap van vrede.

Groeter liefde heeft niemand dan deze, dat hij zijn leven geeft voor zijn vrienden. Jo 15.13. Want na een kort, maar rijk leven zoo edelmoedig en bovennatuurlijk, maar tevens zoo menschverlaten te sterven, is enkel voor die zielen, die God begenadigt met Jezus' gelijkenis. En om zwakheid te vervullen met Christus' kracht, heeft God je met het lijden beproefd voor de verlossing van je volk. Zoo is dit het groote offer van je dood, dat je lieve vrouw en je ouders niet met den troost der liefde, noch je broer met die van het priesterschap dit scheiden mochten verlichten.

„Maar wat zal ons scheiden van de liefde van Christus. Beproeving? Gevaar? Terreur? Executiepeloton? Neen, al deze dingen overwinnen wij om Hem, Die ons heeft bemind! Troost, mijn geliefden, troost U. Ik bezit het Vaderland van den Eeuwigen Vrede in plaats van het aardsche, waarvan ik één graf heroverd heb. Legt met mij deze hostie op de pateen van Jezus' offer, dat mijn Heerbroer dagelijks opdraagt. Van nu af bemin ik met onsterfelijke liefde.

Onze Vader..... en vergeef ons onze schulden, zooals ook wij vergeven.

In de vrede van Christus.

bidprentje met icoon

Willibrorduskerkje in Waalre, dat de herdenkingskerk is voor de Brabantse gevallen, staat zijn naam. Mijn ouders en tante Bets zijn hun hele leven bevriend gebleven. Tante Bets vertrok op een zeker moment naar het Noorden van het land.

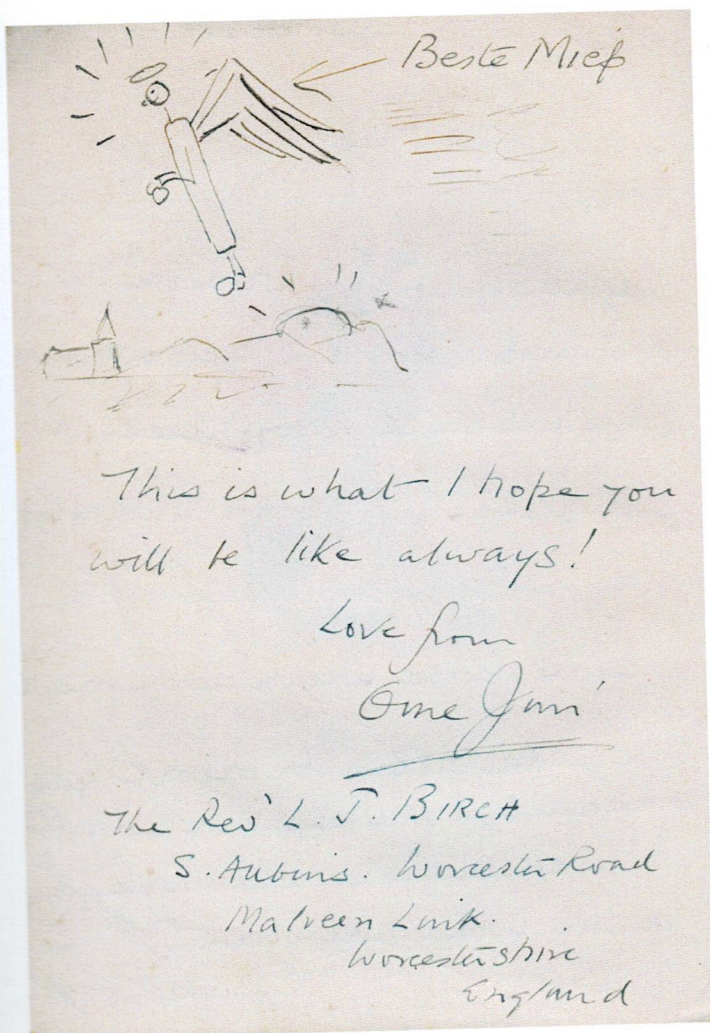
Daar werkte zij als directeur van een tehuis voor moeilijk opvoedbare kinderen. Toen zij gepensioneerd werd kwam zij terug naar Brabant en woonde in Bergeijk. Zij had een grote bewondering voor iconen en verzamelde ook mooie iconen. Mijn moeder – mijn vader was intussen overleden – en zij bezochten elkaar regelmatig. Zij stierf op 21 februari 1983. Op haar bidprentje staat een van haar mooie iconen.

VERTREK VAN DE DUITERS

Begin september verdween plotseling een Duitse familie Tyron bij ons uit de straat met de Noorderzon. Volgens mijn herinnering waren zij naar Nederland gekomen omdat de vader de directie van de Tweka overnam. De eigenaar-directeur van de Tweka was een jood. Zijn naam was: J. de Heer. Ook hij is – naar ik meen – in de oorlog omgekomen als gevolg van de haat tegen joden door Nazi-Duitsland. De Duitse familie had twee dochters Annetie en Inge. Mijn ouders waren ruimdenkend genoeg om deze kinderen niets te verwijten. Zij mochten dus bij ons thuis met ons komen spelen. Ik heb nog een foto waar zij opstaan.

Meisjes Tyron, Carry, Miep, Netty en in de wagen zusje Eddy

BEVRIJDING

Op 17 september (mijn tiende verjaardag) begon voor onze streek de bevrijding. Engelse troepen staken de grens met België over. Er landden parachutisten in Son. Hun taak was om de bruggen langs Marked Garden (Eindhoven-Arnhem) te bewaken zodat het Engelse leger ongestoord door kon stoten naar het Noorden. Ik ga nog elk jaar, samen met andere vrienden van de Airbornes, bloemkransen leggen bij de monumenten voor de gevallen soldaten langs de Marked Garden. Geldrop werd op 19 september bevrijd. De tanks ratelden door de straten en werden met gejuich ontvangen. Er werd feest gevierd. De Nederlandse vlag, die mijn ouders stiekem op zolder bewaard hadden, werd uitgestoken door het daarvoor speciaal in de gevel van ons huis gemaakt gat.

In de Nazarethschool schuin tegenover ons huis werden Engelse soldaten gelegerd. Zij kookten onder het afdak van de speelplaats. Officieren werden bij particulieren in de grotere huizen in de Stationsstraat ingekwartierd. Ook wij hadden Engelse officieren in huis. Wij sliepen dan bij mijn ouders in hun

werden die vaak voorafgegaan door een piper, een doedelzakspeler. Ik denk dat ik daarom de doedelzak tot op vandaag graag hoor. Ik heb veel gereisd in Canada, ook in Nova Scotia (Nieuw Schotland). Heerlijk al die doedelzakmuziek.

Veel tijd bracht ik door bij de soldaten op de speelplaats. Ik kreeg er de na het ontbijt overgebleven thee met melk en suiker, waar mijn familie dan heel erg blij mee was. Of ik ruilde een perzik uit onze tuin voor een reep chocolade. Een aantal van deze jongens heeft zijn handtekening gezet in mijn poëziealbum. Sommigen deden

daar veel moeite voor en schreven een versje of maakten een tekening. De namen van de officieren, die mijn moeder bewaarde heb ik er in mijn poëziealbum nog bijgeplakt.

De bevrijding werd door mijn ouders een hele tijd gevierd. Ze hielden dansavondjes met vrienden en burens. Daar mochten wij natuurlijk niet bij zijn, maar stiekem keken we dan over de balustrade

lits-jumeaux. Mijn ouders raakten goed bevriend met deze mannen en hebben nog jaren daarna correspondentie met hen gevoerd. Mijn moeder heeft tot haar dood namen en adressen bewaard. Ik bewaar ze nu.

De doorgaande wegen liepen in Geldrop door het centrum. Na korte tijd was je al helemaal gewend aan de tanks die met veel lawaai door de straten reden. Als er marcherende soldaten voorbijkwamen

naar beneden. We kregen er wat van mee als de deur van de kamer aan de voorkant, waar deze feesten gevierd werden, open bleef staan. Ze waren wel eindeloos op een oude radio aan het zoeken waar nog wat dansmuziek te vinden was. Of iemand speelde op de piano. Vera Lynn was in die tijd de beroemdste zangeres: Till we meet again en The white cliffs of Dover. Beroemd waren ook de Andrew sisters. En zeker Glenn Miller.

Na de bevrijding werden er hulpgoederen uitgedeeld door de HARK. Dat betekende Hulpactie Rode Kruis. Die kleding was in Amerika verzameld en werd uitgedeeld door een voorloper van het maatschappelijk werk in Geldrop. Wat waren we er blij mee. Een muts heb ik nog zeker veertig jaar bewaard, zo mooi vond ik die. Daarna werd het leven normaler al heeft het nog lang geduurd voordat alles weer vrij – zonder bonnen – te verkrijgen was.

Zangeres Vera Lynn

Wat het vooral voor mijn oma erg moeilijk maakte was dat het Noorden van Nederland pas meer dan een half jaar later werd bevrijd. De mensen daar moesten nog de hele ellendige oorlogswinter van 1944/45 door. Twee van haar kinderen, mijn tante Ies en tante Suus, woonden in het Noorden. Oma had daar veel zorg over. Mijn ouders hebben zoveel mogelijk geprobeerd hen te helpen en uiteindelijk zijn ook deze vrouwen en de kinderen erdoor gekomen. Niet ongeschonden, dat niet.

Tante Edwina (non), Tsja Siou Lan en de familie Turken

DE NAORLOGSE TIJD

De naoorlogse jaren waren nog moeilijk. Ik kan daar wel een aantal voorbeelden van noemen. – De inhuldiging van koningin Juliana in 1948 werd heel sober gehouden, juist vanwege de problemen, die er in Nederland nog altijd waren. – Nog tot eind vijftiger jaren hadden eigenaren van woningen

geen zeggenschap over welke huurder in hun vrijgekomen woning kwam. Daar ging een gemeentelijke woningcommissie over. – Verloofde paren stonden lang op een wachtlijst voordat ze een woning van een woningstichting of particulier toegewezen kregen en konden trouwen. Deze woningnood zou nog tientallen jaren duren. – In september 1946 ging ik naar de Middelbare School, het Sint Joriscollege en Sint Catharinalyceum in Eindhoven. Ik, maar ook vele medeleerlingen, hadden nog geen fiets. We werden weggebracht met een kleine vrachtwagen, waar houten banken in stonden. Die vrachtwagen kwam met

leerlingen uit Helmond en Mierlo en stopte voor ons bij de bakkerij van Pijnenburg in de Kerkstraat. Als het te koud was om daar op het kerkplein te wachten, mochten we in de winkel wachten. – Toen we weer allemaal een fiets hadden gingen we daarmee naar school. Ik fietste vaak mee met een bijlesleerling van mijn vader. Zijn naam

Familie Turken kort na de oorlog (kinderen v.l.n.r. Miep, Eddy, Netty)

was Theo Coolen. Hij was een boerenzoon van Zes-Gehuchten. Dat had het voordeel dat – als we samen te laat waren – hij de conciërge kon omkopen met een doosje eieren. Dan hoefden we de volgende dag niet eerder op school te komen, want dat was de strafmaatregel voor te laat komen. Het was dus nog steeds niet mogelijk om volop eieren te kopen. – Ik heb in de eerste jaren ook nog wel vrij van school gekregen omdat het er te koud was. Kolentekort! – In mijn eerste

Vriendenbijeenkomst in de tuin van
oom Jan en tante Bets

jaren op het Sint Joriscollege en Sint Catharina-lyceum liepen we in de pauzes soms stiekem van school weg om te kijken of we soms een ijsje van 10 cent konden kopen bij de melkfabriek Sint Joseph in de Paradijslaan. Soms lukte dat. Vaak was de tocht tevergeefs. – Na 1941 was de school niet meer in staat een jaarboek uit te geven. Het eerste jaarboek kwam pas weer in 1949. Nog steeds op “oorlogspapier”. – Pas in 1948 nemen de Geldropse Schuttersgilden het Sint Catharina- en Barbaragilde en het Sint Jorisgilde hun traditionele activiteiten weer op. – De laatste bonkaart is van 1949.

Voor mij eindigde de oorlog definitief met een imposante optocht. Straten en wijken hadden praalwagens gebouwd. Onze straat had als onderwerp Nederland en zijn overzeese gebiedsdelen. Een aantal namen ken ik nog: Dries van Agt, Hein Venmans. Liesje, Nelleke en Jan Schafrat. Rob de Nier. Eddy, Netty en Miep Turken. ~

Dit boekje is mede mogelijk gemaakt door Patricia Smits en Bert van Leijssen. Ik wil heel graag Patricia bedanken voor haar creatieve ideeën en Bert voor zijn bemoedigende woorden en financiële inbreng. Zonder hen zou dit boekje in deze vorm niet tot stand gekomen zijn.

Miep

COLOFON

Auteur	Miep Turken
Uitgever	Miep Turken
Vormgeving, lay-out, beeldbewerking	PatriciaSmits.nl
Drukwerk	Allcolor.nl
ISBN	978-90-9032144-8

Copyright © 2019 - Uitgave 1e druk 2019.

(v.l.n.r.) Bets Heurkens, Ton Turken met Eddy en leden van de familie Heurkens

geboren:
ANNA MARIA
dochter van
M. TURKEN
en
T. TURKEN-POT
Eindhoven, 17 September 1934.
Aalsterweg 81 c.

1944, het jaar waarin
ik 10 jaar werd, was ook
het jaar van de
laatste oorlogsmaanden,
de bevrijding en de
eerste maanden
als een vrij mens.

Miep Turken, 2019

ISBN 978-90-9032144-8

Jan Huwken
persoonslijst

